

Julia

Rhijnvis Feith, 1783

[Rhijnvis Feith](#) introduceerde de sentimentele roman in Nederland. Zijn 'Julia' (1783) – door de één bewonderd, door de ander verguisd – barst uit zijn voegen van de emoties.

Stortvloed aan emoties

Met *Julia* bezorgde Rhijnvis Feith literair Nederland in 1783 een schok. In deze sentimentele roman in brieven draaide alles alleen nog om gevoelens of sentimenten. Feith beschreef de verliefdheid van twee jongeren: Eduard en Julia. Zij worden geconfronteerd met allerlei obstakels, zoals een tegenwerkende vader en de wetten van het christendom. Die wetten schreven voor dat goede christenen geen seks voor het huwelijk mogen hebben.

Julia en Eduard ontmoeten elkaar op een mooie zomeravond in een dennenbos. 'Onze bevende ogen keken elkaar aan – Sprakeloos begonnen onze harten het tederste gesprek, en de stem van mijn gemoed verzekerde mij dat JULIA het enigste meisje op de hele aarde was, dat mij gelukkig kon maken.' Maar Julia's vader is tegen een huwelijk. Hij zoekt een kandidaat met meer geld. De twee blijven elkaar zien.

Op een avond in het bos verliest Eduard bijna zijn zelfbeheersing: 'afwisselend gloeiend en bleek van wellust leek JULIA mij het heelal te zijn'. Maar Julia weet haar geliefde af te remmen en herinnert hem er aan dat hun enige doel is: onsterfelijkheid. Naderhand schrijft ze hem dat ze 'door de Rede en de Godsdienst' hun driften moeten zien te beteugelen. Veel later, als Julia's vader van gedachten verandert, is het te laat. Julia is gestorven (waaraan weten we niet) en Eduard wordt bijna gek van verdriet. In een stijl die men 'writing to the moment' noemt, omdat een personage zijn of haar emoties beschrijft op het moment dat ze worden gevoeld, verwoordt Eduard zijn wanhoop:

Waar dwaal ik? – wat schrijf ik? – alles is verwarring, alles is afgrijzelijk om mij heen – talloze gedachten vliegen als stormwinden door mijn hoofd en mijn hart kan zich aan geen enkele binden – o vergeef, mijn vriend! vergeef aan de ijselijke leegheid, waarin ik dwaal, waarin ik mij duizend maal in één ogenblik verlies.... Ja! ik ben er – ik had de pen opgepakt om u mijn ach! geen woord drukt mijn ellende uit – onherstelbaar – on – her – stel--- baar - - mijn hart breekt – ik kan niet meer! ...

Aan deze stortvloed aan emoties of sentimenten die de lezer over zich heen krijgt, dankt de sentimentele roman zijn naam. Alles draait om de psychologie en de gevoelens van de personages. Actie en avonturen zijn ondergeschikt. Deze taal van het gevoel was nieuw, evenals de typografische experimenten, zoals gedachtestreepjes, uitropeptekens, vraagtekens en puntjes om de vele emoties te suggereren.

Europese mode

Feith sloot met *Julia* aan bij een Europese mode. Met *Sentimental Journey* (1768) veroorzaakte de Brit Laurence Sterne een literaire hype in Europa. Ook veel invloed had *Die Leiden des jungen Werthers* (1774) van de Duitse schrijver Goethe. Maar in Nederland was het ondenkbaar dat de hoofdpersoon, zoals in de roman van Goethe, uit puur liefdesverdriet zelfmoord zou plegen. Dat was in strijd met de christelijke deugdenleer en met het idee dat gevoeligheid mensen juist 'gezelliger' zou moeten maken. Gevoelige mensen zijn vanwege hun vermogen tot inleving en medeleven maatschappelijk betrokken. Feiths Eduard is weliswaar dodelijk bedroefd, maar juist zijn geloof redt hem, want hij is er zeker van dat hij Julia terug zal zien in de hemel. Een gevoelige ziel staat sterker in zijn schoenen.

Het succes van het werk van Feith en naderhand van een schrijfster als Elisabeth Maria Post kwam ook doordat de auteurs zich presenteerden als een nieuw soort schrijver, als een vertrouweling van zielsverwante, hypergevoelige lezers. De auteurs dwongen de lezers zo tot nadenken over zichzelf en zelfanalyse, en leerden hun dat ze hun eigen gevoelens serieus moesten nemen, want juist in die emoties zou wel eens de kracht van de mens kunnen schuilen.

Verder lezen

- Rhijnvis Feith, [Julia](#). Editie J.J. Kloek en A.N. Paasman. Den Haag 1982.
- Arend Fokke Simonsz, *De moderne Helicon*, in een editie van Lotte Jensen en Alan Moss (Nijmegen 2010). De eerste druk uit 1792 is [online](#) te lezen.
- Johannes Kinker, [Post van den Helicon](#) (1788) (satire sentimentele literatuur)
- Johanna Stouten, '1778: Laurence Sterne, A sentimental journey in het Nederlands vertaald; alleen voor gevoelige zielen – De sentimentele scène.' In: M.A. Schenkeveld-van der Dussen (red.), *Nederlandse Literatuur, een geschiedenis*. Groningen 1993, 345-351.
- Rick Honings, Lotte Jensen, *Romantici en revolutionairen* (Amsterdam 2020) 'De sentimentalist'.
- Gert-Jan Johannes en Inger Leemans, *Worm en donder. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1700-1800: de Republiek* (Amsterdam 2017), [p. 372-385](#): 'De sentimentalistische roman'.
- Cor de Vries, *Johannes Lublink (1736-1816): menslievendheid, sociabiliteit en welzijnspolitiek in de achttiende eeuw*. Hilversum 2020.
- Rolf den Otter, [Rhijnvis Feith's Julia \(1783\), als luisterboek](#) op Neerlandistiek.nl, mei 2023

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/julia>

